

УДК: 330.522.2 (477.7)

Сутність економічної та екологічної ефективності використання основних засобів АПК регіону

О.М. Федорчук – к.е.н. Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Розвиток сільського господарства України в цілому, рівень і темпи зростання виробництва, підвищення продуктивності праці значною мірою залежать від стану матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств, від забезпеченості кожного підприємства основними засобами, від їх якісного складу і раціонального співвідношення. До останніх відносять: землю, основні виробничі фонди (сільськогосподарська техніка, обладнання, транспортні засоби), виробничі приміщення, поголів'я основного стада та інші уречевлені предмети праці, якісний стан і раціональне використання яких завжди були і будуть показником ефективної діяльності підприємства. У сучасних умовах задача підвищення ефективності виробництва все більше залежить від раціонального використання, подальшого росту й удосконалювання основних засобів, ефективність використання яких залежить від своєчасного їхнього оновлення, раціональної структури тощо.

Стан вивчення проблеми. Для здійснення виробничої діяльності сільськогосподарським підприємствам потрібні основні засоби. Від предметів праці (оборотних засобів) вони відрізняються тим, що беруть участь у виробництві протягом кількох років (або виробничих циклів), зберігаючи при цьому свою натуральну форму і фізичні властивості. Основні засоби зношуються поступово, а отже, переносять свою вартість на виробництво продукції частинами, по мірі зносу. Після реалізації готового продукту частина його вартості в грошовій формі, відповідно зношуванню основних засобів, накопичується в господарстві та складає амортизаційний фонд. Вартість основних засобів набуває подвійної форми: одна частина залишається в натуральній формі та складає залишкову вартість, а інша відокремлюється у формі грошей. По мірі зносу основних засобів перша частина поступово зменшується, а друга відповідно збільшується. При кінцевому зносі основних засобів їх вартість повністю відтворюється в амортизаційному фонді. Здійснення безперервного відтворювального процесу у аграрній виробничій сфері об'єктивно пов'язане з постійним використанням матеріально-ресурсних засобів, з необхідністю їх системної заміни новими, більш доскональними, що є закономірною умовою функціонування суспільного виробництва, обов'язковим чинником самого існування та розвитку людської спільноти. Перенесення нового ринкового

механізму у старе технологічне середовище з його станом і якістю техніки і технологій, рівнем витрат та економічною ефективністю виявилось непридатним. Ситуацію ускладнює незбалансованість виробництва з матеріально-технічними ресурсами. Саме через це сільськогосподарські підприємства мають низький рівень дохідності, а майже 43,0% їх взагалі збиткові. Вони не спроможні формувати на достатньому рівні фонди нагромадження і споживання, провадити технічне оновлення виробництва. У такій ситуації організаційно-економічні фактори перебувають в пригніченому стані або працюють не в інтересах ефективного виробництва.

Завдання і методика досліджень. Потреба у визначенні еколого-економічної ефективності використання основних виробничих засобів виникає при аналізі й оцінці діяльності сільськогосподарських підприємств, складанні бізнес-планів, перспективному і поточному плануванні, прийнятті управлінських рішень (обґрунтуванні напрямів інвестицій, виявленні резервів збільшення виробництва кінцевої продукції та ін.). Головне завдання аналізу економічної ефективності основних засобів – удосконалення матеріально-технічної бази шляхом кількісного нарощування та якісного оновлення основних виробничих засобів з метою досягнення максимальних обсягів виробництва при мінімальних затратах праці та коштів.

Всебічний, комплексний аналіз економічної ефективності використання основних виробничих засобів повинен включати обґрунтування їх раціонального складу для різних типів сільськогосподарських підприємств, перспективного виробничого напрямку, вибір першочергових об'єктів для будівництва і обґрунтування відповідних напрямів капітальних вкладень, визначення шляхів підвищення ефективності використання різних видів основних виробничих засобів, а також удосконалення їх кількісного й якісного складу з метою збільшення обсягів виробництва продукції, зниження затрат живої та уречевленої праці, підвищення прибутковості і рентабельності сільськогосподарських підприємств. Тому при аналізі економічної ефективності основних виробничих засобів важливе значення має визначення показників, що враховують особливості галузі, специфіку ведення господарства, природно-економічні умови, характер формування й експлуатації основних засобів, їх різноманітні функції у виробничих процесах, а також особливості які пов'язані з життєдіяльністю живих організмів.

Важливим завданням еколого-економічного аналізу ефективності основних засобів на сільськогосподарських підприємствах також є вивчення їх фізичних та вартісних розмірів, співвідношень окремих видів та структури засобів у цілому. Досліджувати такі зміни та їх кількісні характеристики доцільно методами побудови рядів динаміки й структурного аналізу. Процеси

формування та ефективного функціонування окремих видів основних виробничих засобів різного походження в динаміці по типах підприємств різного виробничого напрямку в сучасних умовах досить складні й вимагають застосування різних методів економічного аналізу, зокрема, аналізу рядів динаміки фондооснащеності одиниці земельної площі і фондоозброєності праці, структурного аналізу складу основних засобів, статистичних групувань та кореляційно-регресійного аналізу, монографічного методу, порівняння й зіставлення кількісних і якісних показників, розрахунково-нормативного та інших методів.

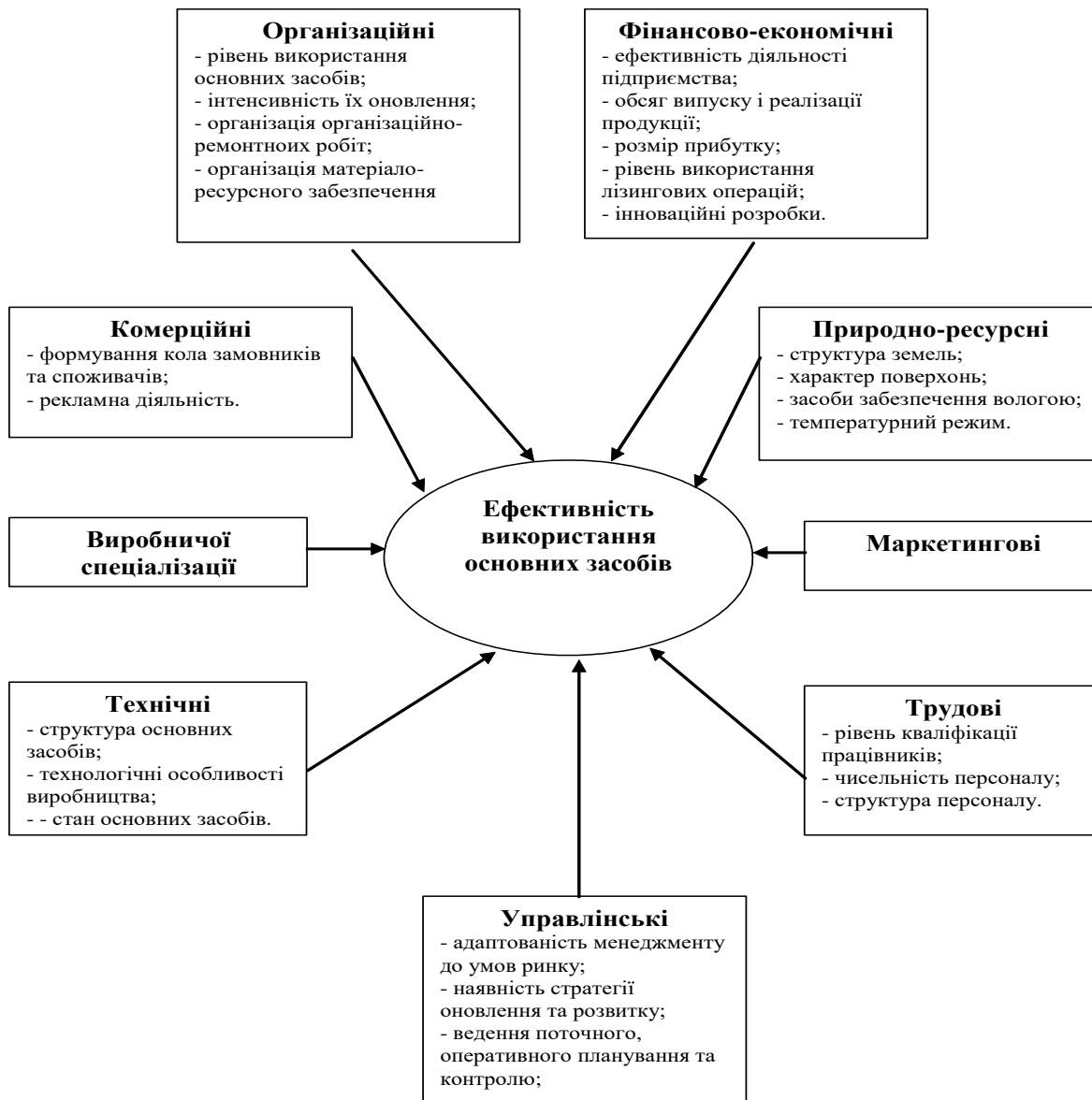
Результати досліджень. Ефективність використання основних засобів виробництва – це співвідношення між результативністю та величиною витрат (в тому числі ступенем раціонального використання ресурсів), що виражається у досягненні максимального ефекту за мінімальних витрат. Між витратами праці на створення одиниці продукції та ефективністю праці існує обернено пропорційна залежність.

Також вона визначається як результат їх використання і вимірюється обсягом продукції і прибутку від виробництва. Це багатоаспектна економічна категорія, яка розкриває окремі її сутнісні сторони і виражається у менш місткій категорії. Такими категоріями є продуктивність праці, продуктивна сила праці, якість праці, результативність праці, стабільність праці, інтенсивність праці тощо.

Природні ресурси – землю, рослини і тварин людина перетворила на засоби виробництва і через те в сільському господарстві економічний процес відтворення переплітається з екологічним. Це накладає свій відбиток на характер виробничих процесів і зрештою - на їх еколого-економічну ефективність. Вплив природних умов створює різні передумови для застосування праці і спричинює різну її ефективність.

Найпершою складовою матеріально-технічної бази сільського господарства є земля, яка не відтворюється і нічим не замінюється, а тому вимагає надзвичайно дбайливого ставлення. Від стану і родючості ґрунтів залежать не тільки якісні показники виробництва, але й умови гармонійного функціонування людського суспільства. Кожен користувач землі повинен охороняти, відновлювати та забезпечувати родючість ґрунтів. В умовах деградації продуктивних сил агропромислового комплексу втрачається і ніби відходить на другий план проблема збереження ґрунту та його родючості: на сьогодні землеробство функціонує при різко негативному балансі гумусу і основних поживних речовин, що несприятливо впливає на родючість і продуктивність ґрунтів. Екологізація сільського господарств повинна бути орієнтована на ринок, оскільки має на меті запровадження платежів за забруднення та виснаження агроресурсів. Мова йде про вжиття комплексу дієвих заходів

організаційно-економічного, техніко технічного та фінансово-економічного характеру. При дослідженні процесу використання основних засобів нами були виділені основні чинники, що впливають на рівень ефективності їх використання. За напрямом дії їх можна розділити на декілька груп (рис. 1).

Рис. 1. Фактори, що впливають на еколого-економічну ефективність використання основних засобів

Ряд факторів характеризується впливом лише на показник фондоддачі, однак більшість з них мають загальний характер, що пояснюється зв'язком і взаємним впливом, що існує між ними. Вирішенню завдання обмеження негативних антропогенних навантажень на навколишнє природне середовище з боку агропромислового комплексу і підтримці його екологобезпечного

режиму функціонування сприятимуть розробка і впровадження в практику сільськогосподарської діяльності нових поколінь технічних засобів і технологій вирощування сільськогосподарських культур, утримання худоби, агрохімічних і біологічних засобів виробництва.

Висновки та пропозиції. Таким чином, підводячи підсумок по викладеному матеріалу, можна відмітити, що економічна сутність основних засобів полягає в тому, що вони є грошовим еквівалентом та основою прогресивного розвитку економіки агропромислового комплексу. Недостатнє врахування специфічних особливостей сільськогосподарського виробництва та його ресурсного забезпечення, не достатньою мірою супроводжується приростом економічного і соціального ефекту. Більшість сільськогосподарських підприємств є збитковими або перебувають на межі зuboжіння. Аналіз екологічної ефективності й екологічності техніки та технологій, що використовуються в сільському господарстві, свідчить, що на 80,0% вони екологічно небезпечні. Це позначається на збільшенні навантажень на ґрунт і зменшенні гумусного горизонту, погіршенні структури, зниженні водопроникливості, можливості ерозії ґрунтів.

Перспектива подальших досліджень. Сьогодні відродження аграрного конкурентоспроможного виробництва, освоєння ринкових соціальних змін в українському селі можливе тільки шляхом інтенсифікації його галузей на основі інноваційної діяльності. Провідна роль у цьому процесі належить прискореному оновленню і розвитку матеріально-ресурсних засобів. Тому, головними напрямками у підвищенні забезпеченості та ефективності використання основних засобів, на сьогоднішньому етапі є: забезпечення їх кількісного росту та якісного удосконалення, органічно пов'язане з раціональною концентрацією та спеціалізацією виробництва, з економічною основою розширеного відтворення та врахуванням екологічних особливостей АПК регіону.

Література:

1. Білоусько Я.К. Тенденції і напрями розвитку техніко-технологчного забезпечення аграрного виробництва // Агроінком. - № 5/6. – 2007. – С. 46-51.
2. Бондаренко О.А. Економічні основи відтворення основних засобів / Монографія. – Суми: Довкілля, 2001. – 204 с.
3. Мармуль Л.О. Матеріально-технічне забезпечення регіональних АПК // Економіка АПК. - №2. – 2006. – С. 11-19.
4. Малік М.Й., Зіновчук В.В., Лупенко Ю.О. та ін. Основи аграрного підприємництва / За ред. М.Й. Маліка. - К.: ІАЕ, 2001. - С. 520 – 545.
5. Петров В.М. Розвиток агротехнологій і технічна політика у сільському господарстві // Економіка АПК. - №8. – 2006. – С. 36-40.

Сутність економічної та екологічної ефективності використання основних засобів АПК регіону

О.М. Федорчук – к.е.н. Херсонський ДАУ

Анотація

В статті розглянуто сутність та визначено основні фактори економічної та екологічної ефективності використання основних засобів.

Ключові слова:

Основні засоби, екологізація, економічна ефективність, матеріально-технічна база.

Сущность экономической и экологической эффективности использования основных средств АПК региона

А.М. Федорчук - к.э.н. Херсонский ГАУ

Аннотация

В статье рассмотрена сущность и определены основные факторы экономической и экологической эффективности использования основных средств.

Ключевые слова:

Основные средства, экологизация, экономическая эффективность, материально-техническая база.